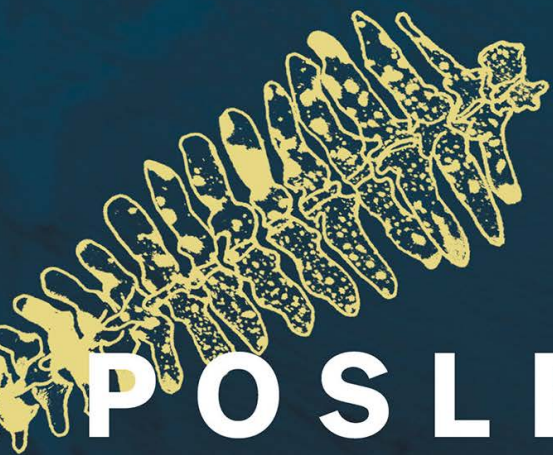


IIDA
TURPEINENOVÁ



POSLEDNÍ SIRÉNA

PŘELOŽIL
VLADIMÍR PISKOŘ



PASEKA

Poslední siréna

Vyšlo také v tištěné verzi



Iida Turpeinenová

Poslední siréna – e-kniha

Copyright © Paseka, 2026

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

poslední siréna

iida turpeinenová
poslední siréna

Přeložil Vladimír Piskoř

This work has been published with the financial support of FILI – Finnish Literature Exchange.



ELOLLISET

Copyright © Iida Turpeinen, 2023

Translation © Vladimír Piskoř, 2025

Published originally in Finland by S&S

Published by agreement with Helsinki Literary Agency

Czech edition published by arrangement with Livia Stoia Literary Agency

Cover illustration © Safa Hovinen

ISBN v tištěné verzi 978-80-7637-546-8

ISBN e-knihy 978-80-7637-677-9 (1. zveřejnění, 2026) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7637-678-6 (1. zveřejnění, 2026) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-7637-679-3 (1. zveřejnění, 2026) (ePDF)

*Dokud nám věci unikají a mizejí naším přičiněním nepoznané,
a pro naše mlčení jsou považovány za bájně – věci, které bychom
mohli bez velké námahy pozorovat přímo v místech, jež se vši
svou zvědavostí obýváme.*

GEORG WILHELM STELLER, 1742

60°10'16"N 24°55'52"E
PŘÍRODOVĚDNÉ MUZEUM
HELSINKY

NEJPRVE JE NUTNÉ PROJÍT vestibulem kolem slona afrického a pak vstoupit dveřmi dovnitř. Na stěnách visí kolekce nákresů ryb, žab a ptáků bez kůže. Místnost by mohla působit přízračně, lidé však procházejí prostorem bezstarostně i pozorně, chodí od jedné vitríny k druhé, zkoumají obhlížejí kosti a informační panely, a nakonec každého upoutá toto.

Zpočátku narážejí na koně, medvědy, tuleně a hady, na tenké, umně a nenápadně pospojované kosti jednoho zvířete za druhým. Kosti vytvářejí srozumitelné jedince, známé z obrázkových knih i zoologických zahrad, ale pak se návštěvník ocitne před tímto zvířetem a jeho tolik odlišnými ostatky.

Ostatní sestavené kostry v místnosti jsou bílé a čisté. Nic v nich nepřipomíná onu krvavou a spleť práci, kterou vyžaduje vy-preparování kostí z nitra živé bytosti, ovšem povrch této kostry je hrbolatý a zašlý. Její kosti zežloutly tak, že na mysl vytanou noviny zapomenuté na půdě, obratle a žebra zdobí praskliny a pukliny a v místech, kde se kost zlomila, prosvítá zpod tmavého povrchu světlejší, pórovitá dřevina. Na kostech jsou pohmožděniny a značky. Žebra jsou popsána dvojím číslováním, jednak úhlednými číslicemi, inkoustem, jednak tužkou načrtnutými značkami, které nám pomohou dopočítat se devatenácti párů vyklenutých kostí. Očíslování žebíř provedla rozvážná ruka, zato pořadí obratlů je na kost vepsáno nestoudně tlustým fixem. Kromě čísel a značek lze ještě objevit papírek přivázaný k prvnímu obratli, jakýsi vybledlý kartotéční lístek, a chce-li ho člověk pořádně vidět, musí

se natolik sklonit, až to vzbudí pozornost muzejní ostrahy, ale jen z této pozice si může přečíst, co na kartičce stojí – rázným strojopisem natukaná slova „Rhytina Stelleri“ a rok 1960. Nicméně, co na tomto zvířeti zarazí nejvíc, nejsou člověkem zanechané značky, nýbrž jeho rozměry.

Medvěd zbavený svalů a měkkých tkání připomíná vyzáblého nešťastného psa, a kůň se scvrkne na poníka, ovšem vedle tohoto zvířete bez kůže a masa vypadají ostatní kostry vystavené v místnosti jako křehké hračky. Když člověk projde do další místnosti, vidí, že kosti tohoto živočicha si svou robustností v ničem nezádají s mohutným žebrovím keporkaka. Svou velikostí poutá pozornost lidí. Děti k němu přibíhají a křičí „dinosaurus!“, protože právě toho nejhořečněji vyhlíží, ale rodiče váhají. Prostudovali si pláněk prohlídky a vědí, že prehistorická zvířata jsou ve druhém patře, a nikoli zde, takže se skloní a svým potomkům přeslabikují štítek:

*Stellerova mořská kráva neboli koroun bezzubý,
Hydrodamalis gigas*

Představte si Beringovo moře. Vodní masu mezi Sibiří a Aljaškou, mezi Tichým a Severním ledovým oceánem. Představte si Beringovo moře v roce 1741.

Zdá se, že všechny tyto výtvary přírody, tak umně Stvořitelem ustavené, tak obdivuhodně rozhojné, tak příznivě živené skrze tři její říše, jsou zamýšleny pro člověka. Věho smí využít ve svůj prospěch. Člověk si svým rozumem podmaní i nejdivočejší zvířata, vyslídí a polapí i ta nejrychlejší, ba dostihne i ona, jež skryta prodlévají v mořských hlubinách.

CAROLUS LINNAEUS, OECONOMIA NATURAE, 1749

53°3'55"N 158°37'32"E

POLOOSTROV KAMČATKA, RUSKÝ DÁLNÝ VÝCHOD

1741

VŠECHNY OBJEVITELSKÉ CESTY začínají šálkem čaje. Kapitán Vitus Bering naplní šálek, z něhož pije doktor teologie, přírodovědec a svérázný muž Georg Wilhelm Steller. Kapitán naplní šálek, neboť má úkol. Nejjasnější imperátor ho vyzval, aby našel cestu přes moře a zmapoval trasu z Asie do Ameriky, a Bering vyrazil. Vyrazil před dvaceti lety, dal vale pobřeží a plavil se na sever do nezmapovaných vod, jenže mlha byla trvalá, počasí špatné, zásoby pitné vody se tenčily a posádce nezbylo než se otočit nazpět. Bering se sice vrátil s mnohem přesnější mapou Kamčatského poloostrova, ale horní roh mapy světa pořád zůstává prázdný, a Petr Veliký opustí tento svět, aniž se dozví, kde bude zakreslen okraj Nového světa.

Imperátor zemře, ale myšlenka nikoli. Je nutné to zkusit znovu a lépe. Carevna Anna vydá rozkaz, a tak se teď v Avačském zálivu kolébají dvě lodě, Svatý Petr a Svatý Pavel. Do každé se vejde až stočlenná posádka, k napínání plachet je zapotřebí dvaceti mužů, kolem plavidel se stlouká přístav, skladiště, dílny, nouzové příbytky, kromě lodí všechno špinavé, malé a studené.

Pro Velkou severní expedici byli vybráni tři vědci, vážení učenci z nové Petrohradské akademie věd. Vybavili je štědře. Jejich doprovod tvořilo šest asistentů, šest zeměměřičů, dva kresliči a třináct vojáků, tlumočník, lékař, technik, tambor a také průvodci, veslaři a nosiči. Mají s sebou vědeckou knihovnu sestávající ze stovek svazků, devatero saní naložených rozličnými nástroji, čtyři dalekohledy, pět astrolábů, dvacet teploměrů, dvacet sedm barometrů, dvě stě šestnáct koní a také sudy kvalitního rýnského ryzlinku. Hlavní

město opustili s velkou slávou, výprava měla před sebou nejprve osm tisíc kilometrů Sibiří, potom neznámé moře.

Když ctihodní profesori dorazí do Jenisejsku, mají za sebou pětileté putování. Pět dlouhých a namáhavých let, a to ještě nejsou ani v polovině. V Jakutsku jejich příbytek zachvátí požár a při něm shoří nasbírané vzorky a poznámky. Práce několika let lehne popelem a všichni toho začínají mít dost. Hvězdář se rozhádá s etnografem, a čím víc jdou na východ, tím hůř se všechno vyvíjí, až v nich nakonec uzraje rozhodnutí. Profesori napíší do Akademie, zažádají o uvolnění z úkolu a bez čekání na odpověď otočí koně k západu.

Kapitánovi přírodovědci se obrátili domů, ale cestou narazí na vědce, na nějž sibiřská mizérie zjevně vůbec nepůsobí. Zvláštní chlapík, na pudr či paruku nedbá, pivo a medovinu pije z téhož hrnku, ale odborně je na výši, zasvěceně mluví o travinách a ptácích odolných vůči východnímu chladu. Profesor Gmelin ho doporučí na jejich místo a Bering udělá, co je třeba. Napíše vlídný, úřední dopis a pozve Georga Wilhelma Stelleru na návštěvu do přístavu v Avačském zálivu.

Přírodovědec, doktor teologie a svérázný muž Georg Wilhelm Steller sedí vzpřímeně na židli. Oblékl se, jak nejlépe mohl, ale za moc to nestojí, čtyři roky Sibiře nikomu na eleganci zrovna nepřidají. Dorazil se psím spřežením a snaží se nedat najevo, jak dobře mu dělá být v suchu a pít teplý silný čaj. Akademie věd Stelleru pověřila úkolem zmapovat faunu, flóru a cenné nerosty na Kamčatském poloostrově, ale východ v něm zažehl plamen. Zažil stepi a hory, vesloval přes Bajkal, teď touží dostat se dál a už zažádal o svolení plavit se do Japonska. Vědecká expedice jako vědecká expedice, není-liž pravda, zasměje se kapitán a nalije mu skleničku, Steller pozvedne pohárek ke rtům a polkne.

Steller si sbalí věci na cestu, ale nastanou prodlevy, nenadálé překážky. Doplnění zásob potravin trvá déle, než se čekalo; lodní suchary se ztratí cestou do přístavu, nedorazí ani náhradní várka, a Korjaci, kteří zajišťují přepravu dodávek, se vzbouří – dopravit cokoli do nejvzdálenějších koutů Sibiře prostě trvá, a práci jim neusnadňuje ani velitel Koljesov, zodpovědný za přepravu dodávek. Je to člověk, který se o vše postará zítra, neboť dnes může pozvednout pohár, a Steller čeká, nadává a čeká, a sepisuje pojednání o místních rybách.

Steller čeká pět měsíců. Dvacet pomalých, vleklých se týdnů, které by býval mohl strávit studiem dříve nevídaných druhů v Nipponu, ale pak konečně nadejde vytoužený den. Část vybavení sice ještě chybí, ale oni už dál čekat nemohou, je třeba vyplout, aby se stihli vrátit před příchodem podzimních bouří, takže devětadvacátého května loď zakotví v zálivu a čekají na příhodné počasí. Čtvrtého června se zvedne příznivý vítr a Svatý Petr a Svatý Pavel vyplují směr Aljaška.

Důstojnictvo otvírá láhve šampaňského. Tváře důstojníků planou nadšením, úplně stejně – jak si Bering vybavuje – zářil i jeho obličej, když vyráželi na cestu před dvaceti lety. Představy mladých mužů se plní bohatstvím neznámých zemí, ostrovy, zálivy a horami, které po nich budou pojmenovány, obdivem a uznáním v očích aristokratických dcer, a možná i samotné carevny, až budou o svých dobrodružstvích vyprávět, ale Bering si pamatuje, že mají před sebou jednotvárné dny, ubývající zásoby potravin a bouřlivé noci, kdy se budou modlit za spásu svých životů před zdánlivě nevyhnutelnou záhubou. Minule byl ještě mužem v nejlepším věku, ale teď cítí všech šest svých křížků; mladí slaví, ale Bering postřehne stín v očích prvního důstojníka Chitrova. Ten se před dvaceti lety plavil spolu s ním, ten ví, co je čeká.

Kapitán opustí společnost. Nechce si připíjet, on potřebuje vítr a moře, a tak vyleze na palubu. Přístav na břehu je vidět už jen s obtížemi, za ním se nad záliv vypíná v celé své mohutnosti vrchol Korjacké sopky. Majestátní scenérie, nádherný západ slunce, ale Bering se k němu otočí zády a zařekne se, že zbytek života stráví v teplých a příjemných pokojích.

Steller je vzdělaný přírodovědec, ale žádný urozený člověk. Syna norimberského varhaníka nikdo nezve pít šampaňské, tudíž se věnuje práci, zaznamenává si mořské ptáky a rostliny, jež přihnaly vlny. Pečlivě sledoval proudy a dělal propočty, a když uvidí kapitána, přispěchá k němu se slovy, že dle jeho závěrů by nejlepší kurz lodi byl o několik stupňů na severovýchod, ale kapitán se dívá na vzdalující se pevninu a patrně vůbec neposlouchá, co mu Steller říká.

Nechají pobřeží za zády a loď zahálí neproniknutelná pokrývka mlhy. Tu prorazí nanejvýš křik prolétajícího mořského ptáka, a palubu i plachty smáčí mrholením, těžké a vlhké oblečení se lepí na kůži, a nic už neudrží teplo. Sedm dnů neproniknutelného, mokrého šera, až se nakonec od jihovýchodu zvedne vítr a mlha se rozplyne. Posádka se vyhrne na palubu, spatřit slunce, ale vzápětí se všem v břiše rozhostí zlý pocit. Před nimi se otvírá prázdné moře. Expediční lodě se v mlze oddělily. Hledají Svatého Pavla několik dnů, leč marně. Druhý svatý je ten tam a s ním i polovina vybavení pro Velkou severní výpravu.

Na pozorování je toho spousta. Na vlnách se vznášejí rostliny, jimž se daří pouze v mělkých vodách, Steller vidí mořské živočichy a ptáky, kteří se nikdy neodvažují vzdálit od břehu, a na zahlédnuté známky upozorňuje důstojníky, ponouká je ke změně kurzu, ale ti jen povytahují obočí. Jak si někdo, kdo se plaví poprvé, může myslet, že zná moře lépe než oni, a kapitán se do sporu nevměšuje. Nechce důstojníky popudit, mají přátele v Petrohradu.

Steller vidí, jak jeden z důstojníků vyznačuje jejich trasu na mapě světa a splete si moře, místo do Tichého oceánu loď umístí na Atlantik, a nikdo jeho omyl neopraví.

Pak se na hladinu vynoří zvíře a Steller si uvědomí, proč souhlasil podniknout tuto namáhavou cestu. Živočich je dlouhý dva lokte. Kůži mu pokrývá narezlá srst a hlava se podobá hlavě psa. Má vztyčené, nastražené uši a vypoulené oči, a jeho dlouhé zplihlé kníry připomínají orientálního učence, ale chová se jako neposedné děcko. Rejdí, potápí se a vyplouvá na hladinu s kusem mořské trávy v tlamě, vyhazuje trávu do vzduchu a chytá ji do zubů. Posádka se shlukne, muži zvíře sledují a tleskají mu, Steller si však vyžádá nejlepšího střelce. Tím je kozák Toma Lepkin a Steller mu přikáže, ať střílí, a kozák vypálí, jenže střela nezasáhne srdce, prorazí sice kůži, ale neusmrtí, načež se zvíře zanoří a na hladinu se už nevrátí.

Steller zná vědecká pojednání a cestopisy, všechny seznamy zvířat ukryté v univerzitních knihovnách, ale u tohoto zvířete neví. Po týdnech racků a alkounů si prvního zajímavého tvora nechal proklouznout mezi prsty. Nechce se s tím smířit, prochází v paměti nejbizarnějšími regály v kabinetech kuriozit a teprve večer, když už leží na lůžku, se mu vybaví, o co jde. Musí se vrátit daleko do historie, ale tam to je, *Historiae animalium*, velký bestiář Konrada Gessnera a dánská mořská opice, *Simia marina danica*, trup končící hadovitým ocasem, čtyři vlající ploutve, hroudovitá hlava a hravá povaha, všechno přesně sedí, a Steller se konečně může spokojeně natáhnout. Jeho vědomosti nezklamaly, a on pořád umí svět třídit do příslušných kategorií.

V GESSNEROVĚ BESTIÁŘI se prolíná navzájem skutečné s vybájeným: tygři, psi a nosorožci dovádějí mezi jednorožci a satyry. Mořská opice spadá do skupiny posledně jmenovaných. Pro vědu zůstává neznámou, jako *animal paradoxum*. Z mořské opice se nestane yetti nebo vzrušující lochnesská příšera, Stellerův objev však neujde pozornosti a následující generace se nad jeho slovy zamýšlejí. Kdosi míní, že Stellerem spatřené zvíře je podle ploutví a rysů znetvořený lachtan, ale tomu se dá uvěřit jen stěží. Steller se v ploutvonožcích vyznal a měl dost času ono zvíře pozorovat, takže by bylo s podivem, kdyby nedokázal určit zvířecí druh, jež tak dobře znal. Objeví se také názor, že mořská opice není žádné zvíře, nýbrž karikatura Vituse Beringa, pichlavost rozčarovaného vědce na adresu kapitána, jenže pokud mělo jít o posměch, proč by Steller nežertoval jednoznačněji, proč by popisoval ploutve a ocas, kdyby nešlo o živočicha, ale o jízlivé zesměšnění člověka? Viděl snad Steller zvíře, jež známe pod jiným jménem? Nebo narazil na tvora, který vymřel dřív, než jeho v lihu naložené tělo stihlo doputovat k přesnému určení do světových akademií? Nebo že by měl přírodovědec dlouhou chvíli a tvora si na stránkách deníku vymyslel jen pro svou zábavu, aby zmátl ty, kdož přijdou po něm? To nevíme.

NAVIGÁTOR každé ráno spustí do vody olovnici a provaz každé ráno zůstane napnutý. Zátěž nenarazí na dno, pod nimi je bezmála sto sáhů černé vody, z moře se nezvedá svažité terén, který by se před nimi vzepjal ve vábivou, bujně zelenou pevninu. Dokázali se připravit na dlouhou plavbu, jenže severozápadní břeh Ameriky je pořád dál, než kdokoli čekal. Plaví se už šest týdnů, zásoby pitné vody se začínají tenčit a velení rozhodne: pokud během dvou týdnů nenarazí na zemi, výzkumnou výpravu ukončí. Nejpozději dvacátého července se Svatý Petr otočí k cestě domů.

Kozák Toma Lepkin zaklepe na dveře. Steller sedí ve své kajutě a přepisuje si načisto poznámky, ale když uvidí kozáka, usměje se a nabídne mu čaj, Lepkin však odmítne. Na palubě se šíří řeči: pozorovatel na hlídce věří, že zahlédl pevninu, zatím si není jistý, horizont je zamžžený, v dálce zřejmě prší, ale plavčík si myslí, že zahlédl v moři tmavý stín, a Steller rázem zapomene na čaj. Oba si pospíší na palubu a upnou pohled k obzoru, bolestné čekání, vlna stoupá a klesá, a pak hlídka v koši vyjekne, zakřičí tak, až se poleká vlastního hlasu: Terra firma! Terra firma!

Důstojníci si dopřávají večeři. Kapitán s nimi nestoluje. Cítí se unavený a jídlo si dá u sebe v kajutě, takže v čele společnosti sedí Chitrov. Když do jídelny vstoupí Steller, hovor se zadrhne. Přírodovědec ani tentokrát nevěří, pořád naléhá, každému, kdo se omylem uvolí ho poslouchat, vykládá o mořských proudech a řasách a nezmlkne, byť ví, že důstojníci jeho názor nesdílejí. Chitrov už pojal podezření, že vědec si upravuje přírodní zákony a mořské proudy na mapách

z rozmaru, jen aby mohl ukázat, že se nadřizení mýlí, a teď si je dokonce dovolí vyrušit při stolování, bez pozdravu se chopí slova, aniž si z hlavy sundá čepici, a nabádá ke změně kurzu, ale Chitrov prohlásí, že vypozerované skutečnosti prověří osobně až po jídle. Během hlavního chodu se z oblohy spustí lijavec. Po punči je viditelnost už tak mizerná, že jim nezbývá než čekat na jasnější den, neboť první důstojník neuvěří ničemu, dokud to neuvidí na vlastní oči, kdepak, zvláště když ho přesvědčuje nepovolaná osoba.

Děšť ustane a vycházející slunce odhalí černé stíny ostrovů. Bering gratuluje Chitrovovi, ačkoli ve skutečnosti mu je do pláče. Vidí na mužích dětinské vzrušení, vidí, jak se smějí a oslavují, aniž přemýšlejí, jak daleko od všeho se jimi objevená země nachází, aniž pomyslí na všechna ta zdržení a nebezpečí, která je čekají při mapování nového pobřeží. Oni neznají větry zdejšího moře, větry, které mohou věčně foukat na východ a bránit jim v návratu domů. Jak krutý žert! Dopluhli tak daleko, že by jim v Petrohradu nikdo nemohl cokoli vyčítat, mohli se vrátit a potvrdit, že trasa je nemožná. Čtyři dny a obrátili by se k domovu, jenže teď objevili Ameriku.

V den svatého Eliáše zakotví Svatý Petr u břehu zeleného ostrova. K pevnině křižovali dva dny. Postupovali pomalu, jelikož příbřežní vody skrývají kameny a mělčiny, ale nálada je povznesená. Po dlouhých týdnech na širém pustém moři se před nimi najednou otevírají neznámé končiny, vzrušující řada zalesněných ostrovů a za nimi neprobádané pobřeží. Svět se jim rozšiřuje před očima, dolévají si sklenice a doplňují mapy, a navigátor Choťajncov doplňuje inkoust do míst, kde dříve bylo jen bílo.

Ostrov pojmenují jako Mys svatého Eliáše, a Steller protestuje. Mys znamená pruh pevniny vystupující z pobřežní čáry, a tento ostrov

není žádný mys, důstojníci však přikážou přírodovědci, ať zmlkne, a do mapy je vepsán první název: toto bude Cape St. Elias.

Kapitán na pevninu nevystoupí. Bolí ho hlava, musí zůstat na lůžku, takže velení expedice se ujme Chitrov. Vybere muže, kteří se s ním vylodí, ale pro přírodovědce se místo v člunu nenajde. Steller chce po prvním důstojníkovi vědět, jak má zkoumat půdu na ostrově, rostliny, které tam raší, a zvířata, která chodí po jeho povrchu, z paluby lodi. On se ve své práci skutečně skvěle vyzná, jenže takováto výzva je příliš i pro jeho schopnosti. Až doteď snášel pohrdání důstojníků bez protestů, s tímhle však nesouhlasí, nemůže souhlasit. Na tuhle cestu vyrazil, aby sloužil carevně, Akademii, aby sloužil vědě, a teď mu první důstojník brání dělat práci, tak takhle ne, on to nahlásí do Petrohradu, nahlásí to Akademii, a třeba i samotné carevně! Na palubu přizvou Beringa – proč ho těmi dětinskými spory vůbec otravují, doktor nechť se na pevninu přepraví v pramici, kterou spustí na hladinu pro doplnění zásob pitné vody. Steller si vleze na pramici. Trubač mu na cestu zatroubí posměšnou fanfáru a Chitrov se mu z přídě svého člunu uklání a chechtá se.

Steller si může s sebou vzít jednoho pomocníka a vybere si Tomu Lepkina. Kozák se doktora, který vypadá, jako by se chystal vraždit, snaží uklidnit. S blížícím se břehem však Steller na svou roztrpčenost zapomene. Vyskočí z pramice a div se neskácí do vln. Holínkami narazí na pevnou půdu, ale zatočí se mu hlava a musí se chytit bortu, aby se udržel vestoje. Jak úchvatné – ví, že mořskou závrať lze léčit obkladem z čistce lékařského, ale rád by věděl, co tento jev vyvolává, čím to, že si jeho tělo pamatuje pohyb moře, ačkoli má pod nohama pevnou zem. Námořníci začínají vykulovat sudy na břeh, a Steller se vzpamatuje, rázně vyrazí k okraji lesa a v duchu si mumlá názvy stromů a ptáků. Lepkin chvátá přírodovědci v patách. Vylodili se na

cizím ostrově cizího světadílu, nevědí, jaké šelmy a přízraky zdejší lesy skrývají, a tak se rozhodne mít pušku v pohotovosti.

Stellerova špatná nálada je ta tam. Stačila jen malá obchůzka a už narazil na nové druhy, kozák pro něj střílí ptáky a on našel důkazy o obydlenosti, pěšinu vedoucí ke vchodu do podzemního sklípku. Uvnitř objevil pečlivě naložené lesní plody, ryby a náčiní a odnese si s sebou šíp, křesadlo a řemínek spletený z mořských trav. Ukáže věci námořníkům a ti zašátrají po kapsách, najdou v nich zelené sklíčko, nožík, korále a dvě dýmky, které Steller zanechá výměnou za odnášené věci, a žádá o vyslání dalších lidí na pevninu. Potřebuje kresliče a pomocníky k napínání odchyťových ptačích sítí, průzkumníky, kteří by hledali obyvatele ostrova, ale pramice mu přiveze strohou odpověď. Sudy na vodu jsou naplněny, a pokud se Steller nevrátí hned zpátky, zůstane na břehu. Nezbyvá mu než se podřídít, nicméně večer si zapíše do deníku hořká slova: vykonali jsme tuto plavbu jen proto, abychom z Ameriky do Asie přivezli vodu.

Beringa nějací opelichaní ptáci či harampádí domorodců nezajímají, kdepak, oni ještě téhož večera vyplují nazpátek. Do podpalubí budiž pramicí navezeno tolik vody, kolik bude třeba pro cestu domů, záso-by vody na šest týdnů, a pak vytáhnou plachty, jenže se potvrdí jeho předchozí obavy. Námořníci se snaží vymanévrovat s lodí na otevřené moře, avšak silný, urputný vítr ji vytlačuje z kurzu. Po dlouhých týdnech strávených na pustém moři teď odsud nemohou uniknout, dopluli k Aleutskému souostroví a nelítostný vítr je žene ke dvěma stovkám vulkanických ostrovů.

Steller Beringa přemlouvá, ale ten neustoupí. Nepřistanou u žádného z ostrovů, nebudou zastavovat, aby něco mapovali a zkoumali. Steller už nemůže tvrdit, že nedostal příležitost dělat svou práci, nechť se spokojí s ptáky a travinami, jež posbíral na Eliášově mysu.

Úkol je splněn, našli pobřeží a teď se vrací domů. Dvacet let Bering sledoval, jak jsou jeho kolegové povyšováni, míval noční můry o cestě, která pět jeho dětí připravila o život. Už nebude čekat, vrátí se do Petrohradu a své posměváčky zostudí.

Steller rozřízne hrudník sojky, dává pozor, aby nepoškodil modré sametové opeření, a odstraní vnitřní orgány. Hodí je z paluby do moře a dívá se, jak mořští ptáci všechno spolýkají, a přemýšlí, zda racek chápe, že požírá svého příbuzného, nebo zda svou kořist zhltně, aniž tuší, že se dopouští kanibalismu.

Odstraní kůži a vnitřnosti, stažené tělo ponoří do nádoby naplněné vodou a rozklad může začít. Každé ráno vodu vyměňuje a zároveň odebírá maso, jež se oddělilo od kostry, až nakonec zbudou jen kosti. Složit ptačí kostru vyžaduje pečlivost a trpělivost, ale on na této cestě nemá nic než čas – směšný vědec, jenž zkoumá neznámý svět ze své kajuty, si představuje, čím tak ostrovy oplývají. Steller polévá kůži roztokem. Někteří ptáky konzervují ponořením do kapaliny, uzavrou je do soudků a naloží do alkoholu, jenže peří takto konzervovaných ptáků brzy ztratí lesk – černorybízová modř, srnčí hněd, lišková žlutá a vřesová červeň se rozmácejí do stejného nevýrazného odstínu, a není neobvyklé, že sběratel po otevření soudku zjistí, že se alkohol odpařil a ptáci se proměnili v hnusně páchnoucí kaši. Při použití skleněných nádob je možné stav ptáků sledovat, u skla ovšem věčně hrozí, že se rozbije. Jeho učitelé na univerzitě doporučovali koření, břicha ptáků plnili kamencem, zázvorem, pepřem, myrhou a skořicí. Vůně sbírek vnášela do mysli exotičnost domovských zemí ptáků, ale i ti navzdory drahocenným vnitřním výplním brzy skončili rozkousání blechami a ztratili svou barevnost. Steller na alkohol ani na koření nevěří. Získal do rukou spolehlivý recept: 5 uncí kafry, 2 libry arzeniku, 2 libry mýdla, 12 uncí potaše, 4 unce vápníku a rozklad se zastaví, stačí kůži potřít masť a pták zůstane mimo dosah smrti.

Očka s sebou nemá. Ty si objedná až v Petrohradu, kde mu sklářský mistr do očních důlků jeho ptáků vyfouká malé perličky a v nich kulatý oculus.

Připíná jmenovky ke ztuhlým nožkám, pojmenovává ptáky, kteří dosud jméno nemají, a staví je do úhledných řad. Námořníky jeho sbírky děsí. Slepí ptáci, jejich prázdné oční důlky, ale Steller se jenom směje, jsou to pouze neživé, duté kožky, a nepřizná, že s příchodem šera i on slýchává, jak se mrtví ptáci na policích vrtí a třepotají. To musí být tou lodí, tou nekonečnou pověřivostí, která se mezi muži šíří jako nakažlivá choroba.

Blíží se bouře. Je cítit ve vzduchu, v jeho tíži, a na obzoru se objevují hrady vršících se mračen. Lod' teď křížuje ke břehu nejbližšího ostrova a Svatý Petr zakotví v bezpečí zátoky. Zastávku využijí, vyšlou na břeh pramici a vymění zatuchlou pitnou vodu za čerstvou, a kapitán ustoupí dřív, než vypukne spor. Steller se vylodí na pevninu společně s posádkou pro vodu a prozkoumává pobřežní čáru, tvory žijící v tamějším písku. Na okraji lesíka objeví pramen, hlubokou tůň s průzračnou vodou, kterou si omyje obličej, a napije se. Po dlouhých týdnech ztuchlé vody s příchutí sudu je pramenitá voda chutnější než jakákoli medovina či víno, a když dosyta uhasí žízeň, pospíchá za nosiči vody, aby jim řekl, že našel nejlepší vodu na světě. Ale námořníci už sudy naplnili, zanořili je do zčeřeného jezírka kousek od místa přistání a napustili až po okraj.

Steller se zděsí. Copak nevidíte, že hladina jezírka stoupá a klesá podle moře? To znamená, že jezírko je někde s mořem propojené, že někde na jeho dně se mořská voda promíchává s dešťovou. Přikáže rozdělát oheň, vezme kotlík a naplní ho vodou z jezírka, vodu uvaří a ukáže mužům, že v kotlíku na dně zůstal kal, vápenec a sůl, ale veslaři jsou unavení. Nechtějí se pouštět do práce zase od začátku,

a rozhodnutí nechají na důstojnících. Výsledek nikoho nepřekvapí. Důstojníci se postaví na stranu námořníků a proti přírodovědci: voda zůstane vodou bez ohledu na to, odkud se bere, a tak si Steller jde naplnit svou polní láhev vodou z pramene, kapsy si napěchuje bobulemi rostoucími na březích a rozhodne se, že nebude pomáhat, až Chitrovovi začnou krváčet dásně a vypadávat zuby.

Vítr se zmírní a je čas vykasat plachty. Před vyplutím chce navigátor změřit hloubku pobřežních vod a vyznačit ji do mapy na pomoc budoucím lodím, ale olovnice mu vyklouzne. Provaz mu proteče mezi prsty a zkroutit se do hlubin, na palubě se rázem rozhostí ticho. Upuštění olovnice je ze zlých znamení tím nejhorším. Muži zamlkle, aniž se dívají jeden na druhého, vytáhnou plachty a Svatý Petr chmurně vypluje.

Steller si načisto přepisuje poznámky a čistí si a třídí nástroje. Čtyřikrát denně zaznamenává stav počasí, tvar mračen a jejich barvu, cokoli, jen aby odvedl myšlenky od kalu usazeného na dně sudů, a studuje oblohu, touží vědět, proč se na obloze, která vypadá nejdřív prázdně, objevují drobná světýlka, kdykoli padne tma. Požádá navigátora, aby ho naučil určovat souhvězdí, a učí se rozpoznávat noční oblohu, zkouší najít medvědy, jednorožce, lišky a havrany, kde je Ursa Major, Monoceros, Vulpecula a Corvus. Podle něj se zvířatům vůbec nepodobají, tak rád by pro daný systém navrhl vylepšení.

Na Kamčatce sudy na vodu opatřili dřevěnými obručemi. Čekalo se na kovové, jenže kov do přístavu nikdy nedorazil, skončil někde rozkradený, zapomenutý nebo rozprodaný, a teď obruče, které drží sudy pohromadě, začínají ve vlhkém podpalubí trouchnivět a hnít. Dřevo povoluje a děravé sudy propouštějí vodu.

Potom začnou docházet i potraviny a rozdávají se na příděl. Ráno každý obdrží svou dávku. Muži navlhčují suchary slinami, rozžvýkanou

kaši převalují v ústech ze strany na stranu, dokud nepolknou a nepocítí bodnutí svědomí: jak to, že i tohle sousto vzalo tak rychle za své, přitom se zrovna rozhodli, že se ještě chvíli ovládnou.

Jejich záměrem bylo vrátit se do Avačského zálivu na konci září, aby se vyhnuli podzimním bouřím, jenže týdny plynou, větry jim nejsou nakloněny a moře poseté ostrovy je zrádné. Postupují zoufale pomalu. Nastane konec září, vzápětí je i září minulostí, a oni nejsou ani poblíž přístavu a vítr začíná sílit.

Chitrov za sebou zavře dveře a Bering se svalí na postel. Poslední dobou podává první důstojník hlášení v kapitánově kajutě. Je to praktické. U stolu si může hned zapisovat vyslechnuté poznámky a oba mohou studovat mapy a plánovat nejlepší trasu, kde budou chráněni před větrem, který den za dnem nabývá na síle. Ve skutečnosti ale Bering nevylézá po schůdkách nahoru, protože ho vynaložená námaha připravuje o dech, a na palubě pak civí na rty prvního důstojníka, aniž rozumí jedinému slovu. Potřebuje jen trochu odpočinku, jen několik dnů bez zátěže a napětí, a bude zase ve své kůži, jenže pak špičkou jazyka zajede do mezírky mezi předními zuby a zub se zaviklá, svalnatý orgán narazí na zubovinu a ta včetně kořenů, které ji drží, povolí, Bering ucítí krev. Vyděšeně jazykem ucukne. To nemůže být pravda, jistě se mýlí, on potřebuje jenom odpočinek, několik dnů na lůžku a bude zase v pořádku. Upírá na Chitrova zrak a přikyvuje, doufá, že první důstojník už dokončí, co má na srdci, a jakmile se dveře zavřou, dovrávorá k lůžku, dává pozor, aby se nedotýkal zubů, a unikne do spánku.

Námořník Nikita Šumagin zemře za ranního šera. Zabálí ho do plátna a tělo pohrbí na břehu nejbližšího ostrova, vyhloubí v písku ubohou, mělkou jámu a ostrov pojmenují po něm. Jenže Šumagin je pouze první z mnoha. Nejprve se jich zmocňuje ospalost a malátnost.

Potom jim na kůži naskáčou bledé skvrny, a oni ztratí schopnost ovládat končetiny. Pak už netrvá dlouho, než se dech zastaví. Po dalších mužích už ostrovy nepojmenují. Ze smrti se stane pouze smrt, nekonečná a strnulá.

Dvacátého šestého září se přes palubu převalí vlny. Začaly podzimní bouře.

2. ŘÍJNA

24 mužů nemocných

6. ŘÍJNA

Došly zásoby brandy

18. ŘÍJNA

32 mužů nemocných

27. ŘÍJNA

Zuřivá bouře. Není dost zdravých mužů ke stažení plachet. Plachty trhá vítr. Udržování kurzu je obtížné.

28. ŘÍJNA

Svatý Petr se plaví kolem zeleného ostrova. Doplnění zásob pitné vody se však jeví jako nemožné, neboť zdravých mužů zbývá jen deset, ale i ti jsou natolik zesláblí, že kdyby se spustila kotva, jejich síly nepostačí k jejímu vytažení.

30. ŘÍJNA

40 mužů nemocných. Vyčerpáním a nedostatkem tekutin začínají umírat i zdraví.

2. LISTOPADU

Zápisy do lodního deníku končí. Charlam Jušin, jenž zodpovídá za zápis událostí, napíše: Jsem na konci svých sil. Svůj úkol dokážu plnit jen z donucení.

DÁL SE MOHOU JEN MODLIT, že je větry poženou správným směrem, že Kamčatka se na horizontu rozprostře dřív, než i ten poslední z nich zemře na kurděje a žízni. Jejich modlitby jsou nakonec vyslyšeny. Ráno pátého listopadu je vyburcuje hlídka. Uprostřed deště se vynoří na dohled černá linie pobřeží, námořníci spatří zasněžené vrcholky hor a odněkud se objeví pečlivě strážovaná kapka brandy. Kořalka koluje a kapitán se na chvíli probere ze spánku, teď není hanba plakat radostí.

Ostatní slaví, ale Steller má znepokojený pocit, že došlo k chybě ve výpočtech. Nejsou daleko, ale v cíli ještě být nemohou. Důstojníci navrhnou vylodění u nejbližšího mysu – je pravda, že tohle není Avačský záliv, ale nikdo neví, jestli se dostanou ještě dál. Když se vylodí tady, mohou vyslat ty nejzdravější, aby došli do nejbližší vesnice pro koně, ale Steller naléhá, že je třeba ověřit, zda před nimi je skutečně Kamčatka. Kotvu mohou spustit jen jednou, a pokud ji spustí na špatném místě, omyl už nenapraví. Na stranu přírodovědce se přidá i navigátor, ale míra všech ostatních už přetekla: vy psiska, vy škarohlídi, vy parchanti a čubčí synové, a kapitán se rozhodne. Špatné počasí, rozervané plachty a celé mužstvo se smrtí na jazyku – jsme v cíli, musí to být tady.

Jejich pochroumaná loď pluje pomalu. Nestihnou na noc doplout ke břehu a o půlnoci se od moře zvedne až nadpřirozeně krutý vítr. Nebe je čisté, ale vlny se vzdouvají jako při bouři, a moře přerve kotevní lano. Spustí druhou kotvu, leč ani její lano nevydrží, a v mužstvu se začne šířit panika. Pokud je vlny zaženou na moře, budou ztraceni, a pak si

někdo vzpomene na mrtvá těla. Nebožtík na lodi znamená neštěstí, smrt k sobě přivolává smrt, a tak neživé druhy vynesou z podpalubí a shazují je přes zábradlí. Těla, původně schraňovaná pro čestný pohřeb, sesouvají do moře bez obřadu a Steller se odvrací. Svatá Maria, Matko Boží, pros za nás hříšné nyní i v hodinu smrti naší, pros za nás hříšné nyní i v hodinu smrti naší, on se nechce dívat, přesto se dívá a vidí, jak se režná plátna omotaná kolem těl rozbalují, odhalují svůj obsah a zdánlivě nekonečnou dobu se vznášejí na vlnách.

Nakonec si patron, svatý Petr, na svou loď vzpomene. Vlny ji zanesou na mělčinu, dřevo se láme a loď se nakloní, ale nepřevrhne se, nabere vodu, ale nepotopí se. Posádka stráví noc v modlitbách, aby je písečná kotva udržela, a když se rozední, vítr se utiší a oni jsou stále naživu. Posbírají si věci a shromáždí se na palubě, dívají se na pevninu, která se před nimi otvírá.

Steller chodí po břehu a hledá známky osídlení. Mezi kameny není vidět popel z ohňů, ani přístřešky nebo pěšiny. To ještě nemusí nic znamenat, Sibiř je lidmi osídlena jen řídce, a Steller v předklonu zkoumá rostliny, ale kozák Lepkin se ho dotkne na rameni. Steller zvedne hlavu, podívá se směrem, kam Lepkin ukazuje, a spatří, jak k nim zvolna přibíhají tmavé siluety. Medvědi? Ne, rosomáci, a kozák nabije pušku, ale pak ta zvířata poznají. Jsou to mořské vydry. Velcí, nevysocí savci k nim přiskotačí, zkoumají je jako ochočení psi, a Stellerovi se přitíží u srdce. Ten čenich hned u špičky kožené holínky – mohl by znát člověka, a tak málo se ho bát?

Kapitána přivezou člunem na břeh. Bering nechce opustit lůžko, ale z jejich lodi se stal chatrný, vodou prosáklý vrak, a Steller s poručíkem Waxellem vynesou kapitána společnými silami na břeh. Bering visí malátně mezi nimi a Steller má pocit, jako by nesl mrtvolu, ale pak pohodí hlavou, aby myšlenku zapudil. Kapitán se sice po svých

na břeh nedostane, ale když leží na písku, vyžádá si od přírodovědce hlášení o ranním průzkumu. Kalné, trýznivé čekání unaveného muže, a Steller pije čaj, fouká do horké vody. Bůh ví, jestli je tohle Kamčatka, ale kapitán jako by neslyšel. Co jiného by to mohlo být, chvíli si odpočineme a pak pošleme pro koně.

Muži zarazí vesla do písku, zavěsí na ně plachtovinu, aby je chránila před větrem, a rozdělají ohně. Rožní vydru, vydří maso, játra a ledviny, a dávají nemocným pít čaj, který Steller uvařil z mořských trav. Krajina se halí do šera a někde na úbočí zakřičí nějaký hrabavý pták, než skončí v zubech šelmy.

Probere je křik. Kozák Lepkin přihodí dřevo do ohně a plameny se zalesknou v očích, za nimiž pobíhají hbité postavičky. Polární lišky sešly ze svahů. Vkradly se do tábora, zkoumavě ochutnávají nemocné, jeden má otisk zubů na prstech, druhý na tváři. Noc bude dlouhá. Polární lišky nemají strach a šikovně uhýbají před kameny, ale s východem slunce muži vidí, kam mířit. Zastřelí šedesát lišek, je to tak snadné, zvířata vůbec nenapadne utéct.

Potom zafouká vítr a spustí se déšť, dlouhý hutný déšť se sněhem, a promáčená plachtovina už neskýtá ochranu. Musejí si postavit přístřešek, jenže jak a z čeho, na svazích nerostou žádné stromy. Steller však viděl Korjaky, jak bez dřeva přežívají ve stepích, a tak přikáže svým asistentům, aby vyhloubili jámu. Nad jámou pak napnou plachtu a zalezou si na dno, leží obklopeni ledovým pískem jako v hrobě, který si sami vykopali, ale chránění před větrem a sněhem, a brzy jejich příkladu následují ostatní. Vykutají na kamenitém břehu malou osadu zemljanek a ve svých dírách rozzíhají skrovné ohníčky, aby udrželi lišky a chlad co nejdále. Vyberou mezi sebou tři nejméně nemocné muže, nabalí jim zásoby jídla na dva týdny a vyšlou je na cestu. S úkolem najít nejbližší vesnici a přivést odtamtud koně a potřebné

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Poslední siréna***.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.